

the Inside outside

pioniers in fotografie
hand-out

Inhoudsopgave

1. Inside the outside	3
2. CODA Talk - de podcast	6
3. BetweenTwoHands	8
4. melanie bonajo	9
5. Lex ter Braak	11
6. Eelco Brand	12
7. Elspeth Diederix	13
8. Alexandra Hunts & Andreas Tegnander	15
9. Ellen Kooi	16
10. Anouk Kruithof	18
11. Jan Robert Leegte	20
12. Natascha Libbert	21
13. Awoiska van der Molen	22
14. Erwin Olaf	24
15. Daan Paans	26
16. Jaap Scheeren	27
17. Richard Tepe	28
18. Jacquie Maria Wessels	30

1. Inside the outside

Richard Tepe, *paartje lepelaars met jongen op het nest*,
26 mei 1905, collectie Nederlands Fotomuseum
© Richard Tepe / Nederlands Fotomuseum

De mens en de natuur; een relatie die kunstenaars, dichters en schrijvers al eeuwenlang inspireert. Een relatie die vaak lyrisch of romantisch is maar ook gecompliceerd en ambigu kan zijn. We genieten immers van haar zinnenprikkelende schoonheid maar zien tegelijkertijd hoe onverschillig de natuur is als er zich grote rampen voltrekken en hoe we haar aantasten en verwoesten. CODA presenteert tot en met 25 september 2022 *Inside*

the outside – *pioneers in lens-based media*; een groepstentoonstelling die deze bijzondere verhouding onderzoekt met en via de cameralens. *Inside the outside* toont werken die de schoonheid en de overweldigende kracht van de natuur laten zien én onze omgang met en relatie tot de natuur onderzoeken, bevragen en bekritisieren.

Inside the outside heeft zijn oorsprong in het werk van Richard Tepe (1864-1952), een van de eerste natuurfotografen in Nederland en met werk vertegenwoordigd in de collectie van CODA Archief. Toen hij zijn camera aan het eind van de negentiende eeuw oppakte, was er voor het eerst aandacht voor natuurbescherming in Nederland. Zijn foto's – bijzondere beelden van verwondering over de schoonheid van de natuur – hebben daar een belangrijke bijdrage aan geleverd. De hedendaagse kunstenaars in *Inside the outside* delen met Richard Tepe de liefde voor de natuur. Ze beschikken evenals Tepe over groot vakmanschap dat ze combineren met het lef om te experimenteren. Maar ondanks die overeenkomsten zijn het perspectief op de natuur en de uitvoering van het werk wezenlijk anders. Niet alleen door een sterk veranderd landschap, maar ook door digitalisering en technische ontwikkelingen. In de tentoonstelling is niet alleen het analoge werk van Richard Tepe opgenomen, maar ook digitale fotografie, projecties, dia-films, polaroids, animaties, beeldelementen uit de gamewereld en een stop-motion film maken deel uit van *Inside the outside*.

De verstilling en haast magische schoonheid van de natuur is zichtbaar in de monumentale zwart-wit landschappen van Awoiska van der Molen en Erwin Olaf. Maar die schoonheid is ambivalent, want beide kunstenaars wijzen ons

er indirect op dat we het contact met de natuur zijn verloren, waarbij Olaf ons ook wijst op de nadelige gevolgen van toerisme en reizen op het milieu. De spiegel die zij en aantal andere kunstenaars ons voorhouden is soms ongemakkelijk en confronterend. Zo toont de fotoserie *Undermined* van Natascha Libbert verraderlijk mooi en kleurrijk gif in verlaten mijnen en afvalsporen in een onschuldig landschap. Alexandra Hunts presenteert in de fotoserie *Aves en Plantae* uitgestorven planten en dieren. Digitaal gemanipuleerde vogelgeluiden maken haar werk tot een indringende ervaring. *Inside the outside* gaat ook in op natuurbeleving in onze tijd. De film *Flipping the Bird* van Jaap Scheeren vertelt het verhaal van een vrouw die graag contact wil maken met de natuur. In de sensuele beelden van Scheeren zien we een rauwe en onversneden liefde voor de natuur die verbeeld is door innig verstrengelde bomen en donkere gaten. Voor de installatie *Performing a Landscape* van Jan Robert Leegte is een landschapssimulator gebruikt die ook wordt ingezet bij de ontwikkeling van games. Hij creëert een gefragmenteerd beeld van een door storm en overstromingen geteisterd landschap. Bij het binnengaan van de ruimte waarin het werk wordt getoond, word je overspoeld door een onderwaterwereld. De stop-motion animatie *Ecognosis* van BetweenTwoHands toont hoe de wereld overwoekerd wordt door de natuur zodra de mens er niet meer is. De animaties reageren op de geluiden die de toeschouwer maakt. Zo beïnvloedt de aanwezigheid van de bezoeker het verschijnen en verdwijnen van de geanimeerde flora en fauna.

Humans and nature: a relationship that has inspired artists, poets, and writers for centuries. It is a relationship that is often lyrical or romantic, but can also be complicated and ambiguous. We enjoy its tantalising beauty, yet we also see how indifferent nature is when it wreaks havoc and we are aware of the destructive and devastating consequences of our own actions. Until 25 September 2022, CODA presents a group show that explores this special relationship through the lens of the camera: *Inside the outside – pioneers in lens-based media*. The exhibition shows work that captures that beauty and overwhelming force of nature, as well as our dealings with and relationship to nature from an investigative and critical perspective.

Inside the outside was inspired by photographs in the CODA Archives: the work of Richard Tepe (1864-1952), one of the first nature photographers in the Netherlands. When he first picked up a camera at the end of the 19th century, nature conservation was just beginning to gain ground in the Netherlands. His photographs – extraordinary images expressing the wonder and beauty of nature – contributed immensely to this development. The contemporary artists participating in the *Inside the outside* exhibition share Richard Tepe's love of nature. Like Tepe, they are masters at their craft and combine this with the courage to experiment. Yet these similarities belie how different their perspectives on nature and their techniques of execution are. This is true not only

because of drastic changes in the landscape, but also because of digitalisation and technical developments. The exhibition includes not only the analogue images of Richard Tepe, but also digital photographs, projections, slides, Polaroids, animation, images from the game world and a stop-motion film.

The tranquillity and almost magical beauty of nature is seen in the monumental black and white landscapes of Awoiska van der Molen and Erwin Olaf. Yet that beauty is ambiguous since both artists indirectly point out humans are losing touch with nature. Olaf also bears witness to the negative consequences of travel and tourism on the environment. The mirror that they and other artists are holding up to us is sometimes uncomfortable and confrontational. For example, Natascha Libbert's series *Undermined* shows us colourful and deceptively beautiful poison in abandoned mines or tracks of waste in an innocent landscape. Alexandra Hunts gives us extinct plants and animals in the photo series *Aves en Plantae*, where digitally manipulated bird sounds create a captivating experience of her work. *Inside the outside* also broaches our experience of nature today. The film *Flipping the Bird* by Jaap Scheeren tells the story of a woman who wants to connect with nature. In Scheeren's sensual images, we see a raw and unadulterated love of nature expressed through tightly entwined trees and dark holes. For the multimedia installation *Performing a Landscape*, Jan Robert Leegte used the landscape simulator Realtime, developed for the gaming industry. He has created a fragmented image of a landscape ravaged by storms and floods. Upon entry into the space installed in the museum, you are immersed in an underwater world. The stop-motion animation *Ecognosis* by BetweenTwoHands shows a world overgrown by nature once humans are no longer present. The images respond to sounds made by visitors, so that their presence influences the emergence and disappearance of the animated flora and fauna.

Deelnemend kunstenaars | participating artists

BetweenTwoHands, melanie bonajo, Lex ter Braak, Eelco Brand, Elspeth Diederix, Alexandra Hunts & Andreas Tegnander, Ellen Kooi, Anouk Kruihof, Jan Robert Leegte, Natascha Libbert, Awoiska van der Molen, Erwin Olaf, Daan Paans, Jaap Scheeren, Richard Tepe, Jacquie Maria Wessels

2. CODA Talk - de podcast

In opdracht van de gemeente Apeldoorn maakte Richard Tepe in 1920-1921 een serie foto's van natuurgebied Berg en Bosch ten westen van Apeldoorn, vlak voor het gebied getransformeerd werd tot de huidige woonwijk Berg en Bos. Dit is voor zover bekend de enige documentaireserie die Tepe in opdracht heeft gemaakt. Ook het werk van fotograaf Ellen Kooi kenmerkt zich door langdurig onderzoek naar de mens in een landschappelijke omgeving. In opdracht van CODA richtte zij haar camera op de natuur ten westen van Apeldoorn, het gebied dat Tepe meer dan honderd jaar geleden ook fotografeerde. De documentaireserie van Tepe en de intieme, surrealistische sfeerbeelden van Kooi vormen een spannende combinatie in de tentoonstelling.

Wat is er veranderd of juist hetzelfde gebleven op de plekken waar Richard Tepe fotografeerde? Wat is het verhaal achter de drie foto's uit de serie die Ellen Kooi maakte in dit prachtige natuurgebied? In de podcast *CODA Talk* vertelt zij over de verhouding tussen mens en natuur aan de hand van de foto *Apeldoorn - Wip* en gaat zij in gesprek met de mensen op de foto's *Apeldoorn - Klimmer* en *Ugchelen - Oranje mannen*. Scan de onderstaande QR codes of de QR codes op de bordjes bij de werken in de tentoonstelling en beluister deze podcast over het gebied in de tijd van Tepe en in 2022.

De serie foto's van Ellen Kooi in opdracht van CODA is mede mogelijkheid gemaakt door een bijdrage van het Mondriaan Fonds.

The City of Apeldoorn commissioned Richard Tepe in 1920-1921 to do a series of photographs of Berg en Bosch, a wooded terrain on the western edge of Apeldoorn, just before it was partially transformed into the residential neighbourhood Berg en Bos. This was the only documentary series Tepe was commissioned to do, as far as is known. Ellen Kooi, a photographer whose work is also driven by continued research into humans and their landscape settings, was commissioned by CODA to aim her lens at the nature west of Apeldoorn – the area that Tepe also photographed more than one hundred years ago. The documentary photographs by Tepe and the intimate, surrealistic and atmospheric images by Kooi form an exciting combination in the exhibition.

What has changed, or perhaps, what has remained the same in the places that Richard Tepe photographed? What is the story behind three of the photographs Ellen Kooi took for her series on this beautiful natural area? In the podcast *CODA Talk*, she shares her thoughts on the relationship between people and nature as expressed through the 2022 photo *Apeldoorn: Wip* and she talks to the people pictured in the photos *Apeldoorn: Klimmer* and *Ugchelen: Oranje mannen*. Scan the QR codes or the QR codes on the signs next to the works in the exhibition and listen to this podcast about the area in Tepe's time and in 2022.

The series of photographs by Ellen Kooi, commissioned by CODA, was made possible by a contribution from the Mondriaan Fund.

3. BetweenTwoHands

Kunstenarsduo BetweenTwoHands wordt gevormd door Erin Tjin A Ton (1985) en Gosia Kaczmarek (1981). Hun theatrale stop-motion animatie *Ecognosis* is geïnspireerd op het boek *The World Without Us* van Alan Weisman waarin hij beschrijft hoe de natuur de wereld overneemt zodra de mens verdwijnt. Planten, insecten en microben tonen hoe al het artificiële in onze wereld ten onder gaat als de mens er niet meer is. De stop-motion animaties worden met videomapping geprojecteerd op de muur en op papieren objecten. De eigenlijke animaties zijn gemaakt van en met tekeningen, gouaches en objecten van klei, papier-maché, aluminiumdraad en textiel. BetweenTwoHands toont met dit werk niet alleen de schoonheid en intelligentie van de natuur maar confronteert ons ook met de negatieve invloed van de mens. De animaties reageren op de geluiden die de toeschouwer maakt. Zo beïnvloedt de aanwezigheid van de bezoeker het verschijnen en verdwijnen van de geanimeerde flora en fauna, terwijl de bezoeker het concept ook kracht bijzet.

Erin Tjin A Ton (1985) and Gosia Kaczmarek (1981) are the artist duo BetweenTwoHands. Their theatrical stop-motion animation *Ecognosis* was inspired by the book *The World Without Us* by Alan Weisman, which describes how nature would overtake the world if human beings were to suddenly disappear.

We see how elements of the man-made world succumb to plants, insects and microbes once human life has vanished. The motion graphics are video mapped onto the wall and paper objects. The projected animations were created by drawings, gouaches, and objects made with clay, papier-mâché, aluminium wire and textile. With this work *BetweenTwoHands* is highlighting not only the beauty and intelligence of nature, but also confronting us with the negative impact of humans. The animations are interactive and respond to noises made by visitors. The human presence therefore influences the appearance and disappearance of the animated flora and fauna, while also imbuing the concept with significance.

www.betweentwohands.com

4. melanie bonajo

melanie bonajo (1978) benadert en agendeert met video's, performances, foto's en installaties actuele vraagstukken die voortkomen uit het samenleven in een kapitalistisch systeem. bonajo agendeert thema's als het uithollen van intimiteit en isolatie in een wereld die steeds steriel en meer technologisch wordt. bonajo onderzoekt hoe technologische vooruitgang en consumentisme

leiden tot vervreemding en het verlies van verbondenheid tussen de mens en de aarde. Centraal in het werk staan vragen als 'Hoe kunnen we weer dichterbij elkaar komen en welke rol speelt de natuur daarin?' Deze vraag komt ook op bij de foto's van bonajo in *Inside the outside*. Met beelden van naakte vrouwen in bomen verkent bonajo seksualiteit en intimiteit. De vrouwen zijn verbonden met de natuur en verkennen nieuwe manieren van samenzijn. melanie bonajo: "Hoe kunnen wij, als zusters en houders van ons eigen toekomst, elkaar helpen en ondersteunt in een veiligere ruimte met rituelen van zuivering, intimiteit, demystificatie en empowerment van vrouwelijke seksualiteit; voorbij de schaamte en schuld waarmee de samenleving ons conditioneert."

melanie bonajo (1978) broaches topical issues that emerge from a society living in a capitalist system through videos, performances, photos and installations: themes such as the erosion of intimacy and isolation in an increasingly sterile and technological world. bonajo examines how technological progress and consumerism lead to alienation and the loss of connection between people and the Earth. Central to the work are questions such as: How can we get closer to each other and what is the role of nature in this? This question also arises upon seeing bonajo's photos in *Inside the outside*. They explore sexuality and intimacy through images of naked women in trees. The women are connected to nature and are exploring new ways of being together. About the work, melanie bonajo: "How can we, as sisters and keepers of our own destiny, help and support each other in a safer environment and through means of rituals of purification, intimacy, demystification and empowerment of female sexuality, beyond shame and guilt society conditions us with?"

www.akinci.nl/artists/melanie-bonajo

5. Lex ter Braak

The Alphabet of Lost Order is de verzamelnaam voor het recente werk van beeldend kunstenaar Lex ter Braak (1950) dat bestaat uit bewerkte en onbewerkte polaroids. CODA laat in de tentoonstelling honderden polaroids van Ter Braak zien. Hij beschildert de foto's zo dat de beschildering en fotografische laag in elkaar lijken over te lopen. De polaroids zijn ook uitgangspunt voor nieuw werk; hij vergroot, bewerkt en monteert ze in lagen over elkaar. Wie goed kijkt, ziet dat de mens in het werk van Ter Braak

ontbreekt. Hij fotografeert het vluchtige, het ongeziene en het veranderlijke, zoals bijvoorbeeld een gehavende boom op een industrieterrein of afgewaaide bladeren op de snelweg. Deze beelden beschouwt hij als weergaven van schoonheid en volharding. Hij zoomt in op zijn onderwerp en laat de context buiten beeld zodat ze een eigen verhaal vertellen dat soms extra aangezet wordt door de schilder Kunstige ingrepen. Ter Braak ziet een ordening en verhaal in beelden die zich normaal gesproken aan ons zicht onttrekken. Hoewel zijn polaroids op het eerste gezicht geen politiek engagement laten zien, tonen ze wel degelijk de betrokkenheid van de kunstenaar bij de natuur en de wereld om ons heen.

The Alphabet of Lost Order is the collective name for recent work by artist Lex ter Braak (1950) that involves modified and unmodified Polaroids. CODA is showing hundreds of Polaroids by Ter Braak, and in these he has painted on the photographs so that the paint and photographic layers flow into each other. The Polaroids are also his point of departure for new work: he enlarges and reworks them, and assembles images in layers to create a new whole. Look closely and you see that there are no people in Ter Braak's images. He photographs the fleeting, the unseen, and the changeable, such as a battered tree on an industrial estate or leaves blown onto the motorway. He regards these images as representations of beauty and perseverance. He zooms into his subjects and excludes the context so they may form their own story, which is sometimes elaborated by his painterly interventions. Ter Braak sees structure and stories that usually escape our notice. While at first glance his Polaroids do not seem to express any political engagement, they do demonstrate the artist's engagement with nature and the world around us.

www.dudokdegroot.nl/kunstenaars/lex-ter-braak

6. Eelco Brand

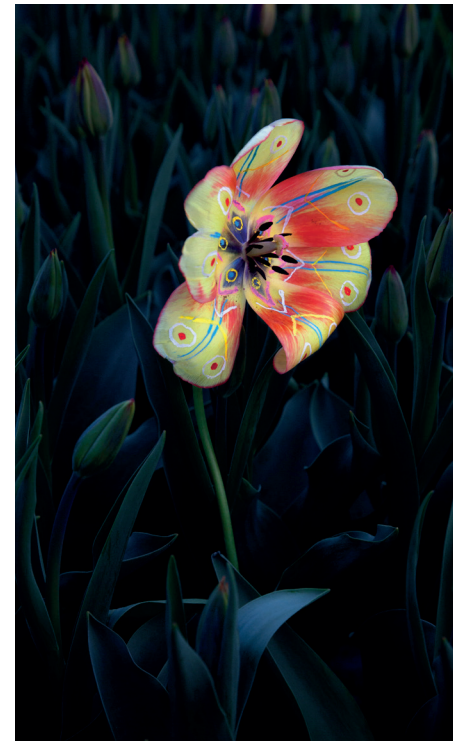
Met digitale technieken maakt Eelco Brand (1969) beelden die zijn visie op de natuur weergeven. Eerder werkte hij als kunstschilder en naar eigen zeggen zijn de overeenkomsten tussen een digitale 3D constructie en een schilderij groter dan je wellicht veronderstelt. Beiden worden met de hand gemaakt en tot in het kleinste detail laag voor laag geconstrueerd. De werken van Brand zijn geen verbeelding van een specifieke plaats of moment en hij maakt ook geen gebruik van fotografisch materiaal of gescande beelden. We kijken naar een animatie van hoe de kunstenaar zich de natuur voorstelt, volledig gemodelleerd in de ruimte van de digitale kunst. De beeldschermen tonen een hyperrealistische kosmos en laten de beschouwer even stil staan in de tijd. De subtiele beweging van planten en dauwdruppels zijn herkenbaar maar kunnen ook vervreemdend werken en een diepere betekenis oproepen. De animaties van Brand kennen geen narratief verloop. Omdat het laatste beeld met rekenkundige precisie aangesloten is op het eerste beeld is het bijna onmogelijk om een begin en einde te ontdekken. De werken zijn in zekere zin stilstaande natuurbeelden die digitaal in beweging zijn gezet.

Eelco Brand (1969) creates digitally crafted images that express his vision of nature. Having previously worked as a painter, he believes that the similarities between a digital 3D construction and a painting are greater than you might think. Both are made by hand and built up layer by layer, right through to the smallest details. Brand's works are not depictions of specific places or moments, nor does he employ photographic material or scanned images. What we see is a

construction of how the artist imagines nature to be, completely modelled within the space of a digital world. The screens show a hyper-realistic cosmos and allow the viewer to stand still before a moment in time. The subtle movements of plants and drops of dew are familiar, yet they can also feel alienating and prompt a more profound reading. The pictures do not have a sequential narrative, and since the loop is so meticulously constructed, it is virtually impossible to tell where the story begins and ends. In a certain sense, Brand's works are stills of nature that have been set in motion digitally.

www.eelcobrand.nl

7. Elspeth Diederix

The Miracle Garden is een unieke bloementuin in het Amsterdamse Erasmuspark die geïnitieerd en ontworpen is door beeldend kunstenaar Elspeth Diederix (1971). Deze openbare tuin fungeert tevens als haar studio en laboratorium voor bloemwonderen. *The Miracle Garden* gaat vergezeld van een online database die de planten die Diederix opkweekte voor de tuin documenteert (www.themiraclegarden.nl). Voor *Inside the outside* ontwikkelde ze een fysieke database van kaarten die de planten in de tuin beschrijven en meer informatie geven over bijvoorbeeld de bloeitijd en de fysieke kenmerken van een plant. Daarnaast leest de bezoeker mee met de persoonlijke notities die Diederix maakte op en bij de planten. Zo kun je op afstand de tuin in Amsterdam bezoeken, kennis opdoen over de planten in het

Erasmuspark en de sfeer ervaren. Met de wonderschone foto's en deze bijzondere database brengt Diederix ons in aanraking met het sublieme van de natuur. Op

het terras op het Van Reekumplein (binnentuin bij CODA Café) zijn deze zomer bijzondere bloemen te zien die door Diederix speciaal voor de tentoonstelling zijn aangeplant.

The Miracle Garden is a unique botanical garden in Amsterdam's Erasmus Park initiated and designed by artist Elspeth Diederix (1971). This public garden serves both as her studio and as a laboratory of floral wonders. *The Miracle Garden* is accompanied by an online database documenting the plants that Diederix cultivated for the garden (www.themiraclegarden.nl). For *Inside the outside* she developed a physical database of cards describing the plants in the garden, which provides more information on, for example, the time of bloom and the physical traits of the plant. In addition, we can read the personal notes she made on the plants. In this way, you are able to 'visit' the Amsterdam garden while at a distance, gain insight into the plants, and experience the ambiance of the place. With the magnificent photos and this special database of the delightful garden, Diederix puts us in touch with the sublime side of nature. This summer, a special arrangement of flowers will be on display on the Van Reekumplein terrace (the courtyard next to CODA Café), especially planted by Diederix for the exhibition.

www.themiraclegarden.nl | www.elspethdiederix.com

8. Alexandra Hunts & Andreas Tegnander

Alexandra Hunts (1990) wil onze directe omgeving begrijpen door het verleden te onderzoeken. Waar komen we vandaan? En ongerepte natuur, bestaat dat nog? Wetenschappers gingen decennialang op expeditie naar verre landen om de natuur te bestuderen en objecten en items te vergaren voor museale collecties. Hunts geeft aan dat wij vandaag de dag geen voorwerp meer mee zouden hoeven nemen uit de natuur. Beelden zouden genoeg moeten zijn. Die gedachte vormt het vertrekpunt voor haar fotoserie *AVES en PLANTAE*. Deze serie toont uitgestorven en bedreigde vogels en planten. Van de online verzamelde foto's en beelden uit encyclopedieën vouwt Hunts 3D objecten waarmee ze de beschouwer laat nadenken over de betrouwbaarheid van beelden.

Speciaal voor deze tentoonstelling heeft Alexandra Hunts ook een aantal enkele historische objecten uit de CODA collectie geselecteerd. Deze objecten vertegenwoordigen en verbeelden volgens haar het cultiveren van de natuur en het startpunt van begrippen en concepten als 'natuurgebied' en 'natuurbehoud'. In *Inside the outside* is ook het werk *Birds* te horen dat Hunts ontwikkelde in samenwerking met geluidskunstenaar en componist Andreas Tegnander. Deze digitaal gemanipuleerde vogelgeluiden van soorten die op het punt staan uit te sterven of door veranderende leefomstandigheden muteren maken dit werk tot een confronterende en indringende ervaring.

Alexandra Hunts (1990) wants to understand our environment by researching the past. Where do we come from? And pristine nature, does it still exist? Scientists once went on expeditions to far-away lands, for decades, to study nature and collect specimens for museum collections. Hunts suggests that today we should no longer need objects taken from nature. Pictures should be enough. This notion was the springboard to her photo series *AVES en PLANTAE*. The series illustrates extinct and endangered birds and plants, using photos and images collected

from online encyclopaedias. She folded them into 3D objects and compels the viewer to think about the reliability of images. Alexandra Hunts also selected several historical objects from the CODA collection, especially for this exhibition. To her mind, these objects represent and visualise the cultivation of nature and they were at the forefront of concepts like 'nature reserves' and 'nature conservation'. Also featured in *Inside the outside* is the sound-based work *Birds*, which she developed in collaboration with sound artist and composer Andreas Tegnander. The digitally manipulated sounds of birds on the brink of extinction or mutation, due to changing environmental circumstances, make this work a thought-provoking and captivating experience.

www.alexandrahunts.com

9. Ellen Kooi

Ellen Kooi (1962) richtte in opdracht van CODA haar camera op de natuur ten westen van Apeldoorn; het gebied dat Richard Tepe meer dan honderd jaar geleden in opdracht van de gemeente Apeldoorn ook fotografeerde even voor het tot de huidige woonwijk en het park Berg en Bos getransformeerd werd. De natuur speelt de hoofdrol in het werk van Tepe maar daarnaast had hij ook oog voor de mensen in het bosgebied. Hij bracht de bosarbeider, de jachtopziener en de armlastige Apeldoornse die in zijn levensonderhoud voorzorg door hout te sprokkelen of bosbessen en paddenstoelen te plukken ook in beeld. Ellen Kooi: "Het bos is fascinerend om te zien hoe mensen bij het lijken te horen. Zou hun relatie met de omgeving anders zijn geweest dan die van bezoekers van

soortgelijke gebieden nu?" In Kooi's nieuwe fotoserie zien we mensfiguren die opgaan in het typisch Veluws landschap met hoge boomstammen, beken en sprengen. Maar deze beelden zijn meer dat esthetische, compositorische weergaven van de natuur. Ze zijn poëtisch en roepen een soms absurdistische sfeer op. De afgebeelde personen lijken naar verstilling te zoeken, zijn juist aan het werk of spelen in het bos, maar in elk beeld is een onderliggende emotie voelbaar.

Commissioned by CODA, Ellen Kooi (1962) aimed her camera at the nature west of Apeldoorn, the same area that Richard Tepe photographed under commission of the City of Apeldoorn more than one hundred years ago, just before it was to be transformed into residential neighbourhood and park Berg en Bos. In Tepe's work, nature played the lead, but he also had an eye for the people living in this wooded area. He photographed the forester, the gamekeeper and the poor inhabitants of Apeldoorn who made ends meet by gathering wood or foraging for berries and mushrooms. Ellen Kooi: "It's fascinating to see how these people seem to belong to the forest. Was their relationship with their surroundings different to what a forest visitor might experience today?" In Kooi's new photo series, we see human figures who merge into the landscape of the Veluwe with its high trees, spring waters and streams. Yet these pictures are more than aesthetically pleasing compositions of nature. They are poetic and evoke a sometimes absurd and surreal atmosphere. The people portrayed appear to be searching for stillness, or they are at work or at play in the woods. In any case, an underlying emotion can be felt in each and every image.

www.ellenkooi.nl

10. Anouk Kruithof

Inside the outside presenteert de installatie *Trans Human Nature* van Anouk Kruithof (1981). *Trans Human Nature* is de verbeelding van een persoonlijke reis en artistieke verkenning die Kruithof maakte rondom Botopasi, een dorp in het Surinaamse regenwoud. Op deze plek waar natuur, traditie en technologie naast elkaar bestaan, be vraagt en onderzoekt ze de tegenstrijdigheid in de oorsprong van alles; de stevigheid en het onverschrokken van rotsen in de rivier in relatie tot het onzekere van onze toekomst die door technologische ontwikkelingen bepaald lijkt te worden. Kruithof werkte voor deze installatie nauw samen met de lokale bevolking. Ze verzamelde stockfoto's die in zekere mate de bevragebare toekomst representeren en nam ze - geprint

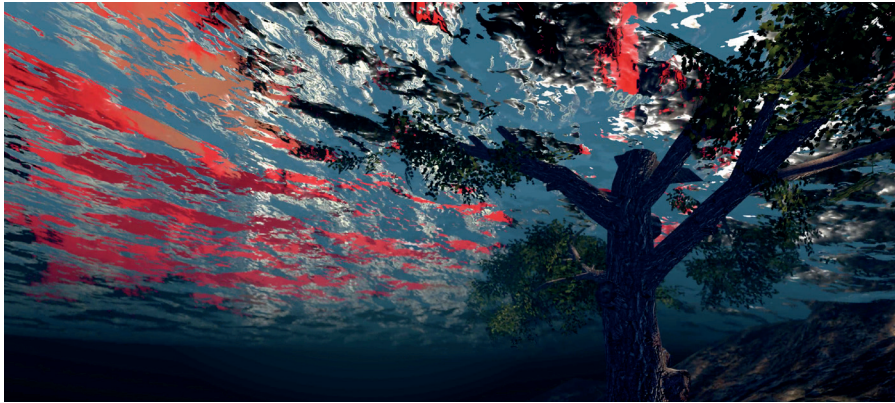
op stoffen, organische zijde en plastic - mee aan boord van korjalen (kano's). Kruithof dompelde de beelden soms letterlijk onder water om te onderzoeken of we onszelf en onze transformatie in de natuur weerspiegeld zouden zien. De foto's van Kruithof lijken zich te verstoppen in een dichtbegroeide tropische omgeving. Je voelt als beschouwer de poging van de fotograaf om zo dichtbij mogelijk te komen en in de natuur op te gaan. Het feit dat Kruithof maandenlang in Botopasi leefde, resulteert in een fotoserie die veel vragen oproept. Wat gebeurt er als je steen of plant zou worden? En wat gebeurt er tijdens hypnotiserende ervaringen in de natuur waarin we al onze zintuigen en gedachten openstellen?

Inside the outside is showing the installation *Trans Human Nature* by Anouk Kruithof (1981). It visualises a personal journey and creative exploration undertaken by the artist in the environs of Botopasi, a small village in the rainforest of Suriname. Since nature, tradition and technology co-exist here, Kruithof questioned and examined the contradictions at the origins of everything: the solidity and immutability of river rocks, in contrast to the uncertainty of our future that seems so governed by technology. She worked closely with the local population

to build this installation. Kruithof collected online stock photos that somehow represented the technological future and took these - printed on fabric, organic silk and plastic - along with her on board *korjalen* (canoes). Kruithof immersed some of her images under water to find out whether we could see ourselves reflected or see ourselves transformed when we are in nature. The photographs seem to be hiding in the dense tropical forest. You can feel the photographer's attempt to get as close as possible to nature and to disappear into its folds. Living in Botopasi for months produced a thought-provoking series, raising questions like: What would happen if you became a stone or plant? And what exactly happens during hypnotizing experiences in nature, in which we open our minds and all our senses?

www.anoukkruithof.com

11. Jan Robert Leegte

Jan Robert Leegte (1973) is een van de eerste Nederlandse kunstenaars die sinds de jaren negentig met en op het internet werkt. Om een brug te slaan tussen de wereld online en de kunstwereld presenteert hij sinds 2002 digitaal materiaal in fysieke tentoonstellingsruimtes. Voor de multimedia-installatie *Performing a Landscape* zet Leegte een real-time landschapssimulator in die ook gebruikt wordt bij de ontwikkeling van games. Hij creëert een gefragmenteerd beeld van een door storm en overstromingen geteisterd landschap. Bij het binnengaan van de ruimte waarin het werk wordt getoond, word je overspoeld door een onderwaterwereld. Een landschap dat door de computer is gegenereerd is oneindig en extreem gedetailleerd. Tegelijkertijd is het ook met een druk op de knop te vernietigen. Deze fragiliteit sluit volgens Leegte aan op onze relatie met natuur en actuele discussies over klimaatverandering en ecologische aftakeling.

Jan Robert Leegte (1973) was one of the first Dutch artists to work on and with the Internet, since the 1990s. Since 2002 he has presented virtual material in physical exhibition spaces in order to bridge the gap between the online world and the art world. For the multimedia-installation *Performing a Landscape*, Leegte used realtime landscaping software, which simulates landscapes for the game industry. He created a fragmented picture of a landscape ravaged by storms and floods. Upon entry into the space installed in the museum, you become immersed in an underwater world. A computer-generated landscape can be infinite and extremely detailed. At the same time, it can be destroyed at the press of a button. According to Leegte, such precariousness reflects our relationship with nature and our current debates on climate change and ecological degradation.

www.leegte.org

12. Natascha Libbert

De fotoserie *Undermined* van Natascha Libbert (1973) toont beelden die ons de schoonheid van landschappelijk verval laten zien en ons tegelijkertijd confronteren met de verwoestende invloed van de mens op het klimaat en ecosystemen. We zien palmbomen in Florida die door moedwillige brandstichting verworden tot vruchtbare landbouwgrond. Dit proces is deels bevorderlijk voor het behoud van een gezond ecosysteem, want door toenemende hitte en temperaturen ontstaan er anders vanzelf branden die veel meer schade veroorzaken. Andere foto's van Libbert tonen verraderlijk mooi en kleurrijk gif in cypriotische mijnen en gigantische voedselkassen in Spanje die de

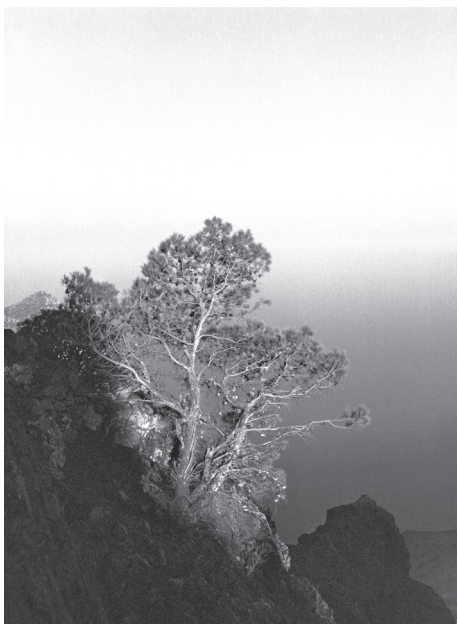
Agaveplanten in de omgeving letterlijk met afval verstikken en aantasten. Libbert zoomt in op deze landschapsdetails en creëert beelden die verwarning oproepen en verontrusten door het plastic dat zich op een 'natuurlijke' manier lijkt te nestelen in de natuur. De mens is afwezig in de foto's van Libbert maar is wel de aanstichter van de afvalsporen in een onschuldig landschap. De kunstenaar toont hoe het landschap en de natuur ondergeschikt raakt (of gemaakt wordt) aan de mens. Fotografie documenteert de ontwikkelingen, waarbij Libbert zorgt voor wonderschone maar paradoxale beelden die de fascineren en de aandacht vasthouden.

The photo series *Undermined* by Natascha Libbert (1973) features images that reveal the beauty of natural decay, while simultaneously confronting us with the devastating impact of human endeavours on the climate and ecosystems. We see palm trees in Florida that have deliberately been set on fire for the development of fertile agricultural land. This process is partially beneficial to the conservation of a healthy ecosystem because rising temperatures might otherwise ignite wildfires causing much more damage. Libbert also photographs colourful and treacherously beautiful poisons in the abandoned mines of Cyprus and gigantic greenhouses in Spain, which leave the local Agave plants strewn with and choked

by plastic waste. These are details of nature that the photographer zooms in on: pictures that create a sense of confusion and alarm because the plastic seems to have embedded itself in such a natural way in the landscape. Yet the absence of humans in Libbert's images in this series speaks volumes: they are the instigators of the enormous swathes of waste in the innocent landscapes. The artist shows us how landscapes are increasingly subordinated to human decisions, while also challenging us through these pictures to remain alert to changes in natural landscapes. Photography is a way to record the changes, while Libbert takes care to produce wondrous yet paradoxical images that hold our attention.

www.nataschalibbert.nl

13. Awoiska van der Molen

De zwart-wit fotowerken van Awoiska van der Molen (1972) komen voort uit het verlangen om diep door te dringen in het wezen van de afgezonderde natuur. Met haar werk keert Van der Molen terug naar het oorspronkelijke territorium van de mens: de ongerepte natuur met haar natuurlijke ritme. Technologische ontwikkelingen hebben onze leefomgeving drastisch veranderd terwijl ons lichamelijk systeem duizenden jaren hetzelfde is gebleven. Volgens Van der Molen hebben we inmiddels het diepe contact met de natuur verloren maar ze is ook van mening dat ons lichaam een intern geheugen heeft, een onbewust instinct dat herkent wanneer wij weer op de plek zijn van onze oorsprong: de ongerepte

natuur. Van der Molen streeft naar het verbeelden van deze 'herkenning'. Voor het maken van haar foto's brengt ze lange tijd door in afgelegen gebieden. De foto's van onder meer bergen, bossen en wateren zijn geabstraheerde weergaves van de landschappen waar ze verblijft. Haar trage en solitaire werkproces zet zich

voort in de donkere kamer waar ze de foto's handmatig afdrukt. In de analoge gelatinezilverdrukken zonder titel en plaatsaanduiding lijkt het besef van tijd - van dag en nacht - niet te bestaan.

Awoiska van der Molen's (1972) black and white photographs spawn from the longing to penetrate deeply into the essence of a secluded nature. Through her images, she returns to humanity's native territory: unspoilt nature in its natural rhythms. Technological developments have drastically changed our environment, while our bodily systems have not adapted at the same pace. Van der Molen feels we have lost a profound, intense contact with nature, but nevertheless believes that the human body possesses some deeply internal memory, an unconscious instinct that recognises when we are close to the sort of place from which we stem: uncorrupted nature. The artist aims to visualise this experience of return and recognition. She spends long periods of time in remote areas to create her photo series. The photographs of mountains, forests and waters are abstracted representations of the landscapes in which she has spent time. Her slow and solitary working process continues in the darkroom where she prints the photos by hand. Without titles or any indication of their locations, the analogue silver gelatin prints lack all notions of time: day or night do not seem to exist.

www.awoiska.nl

14. Erwin Olaf

Erwin Olaf (1959) staat internationaal bekend als een van de belangrijkste fotografen van dit moment. Met zijn werk richt hij zich vaak op de complexiteit van de mens, waarbij hij onderwerpen als seksualiteit en activisme niet uit de weg gaat. Het werk *Auf dem See* in *Inside the outside* komt uit Olaf's meest recente serie *Im Wald*. De eerste serie waarin Olaf de natuur de hoofdrol laat spelen. De mens is echter onmiskenbaar aanwezig. Sterker nog, de relatie van de mens met de natuur staat centraal tegen een achtergrond van overdonderende en indrukwekkende schoonheid. *Im Wald* is ook een nadrukkelijk commentaar op reizen en de impact die massatoerisme heeft op de natuur. Olaf: "Voor een tentoonstelling werd ik in 2021 uitgenodigd om mee te reizen met een aantal boswachters door het natuurgebied rondom München. Ik was erg onder de indruk en ook emotioneel omdat ik me realiseerde hoe de mens de natuur al lange tijd uitbuit zonder de consequenties voor de natuur en onszelf te overzien. Ook de oneindige groei van het aantal reizende mensen - door oorlog, voor vakanties of voor werk - baart me zorgen." De manier waarop Olaf de indrukwekkende bossen weergeeft, doet denken aan het werk van Caspar David Friedrich die de nietige mens afzet tegen een almachtige natuur. Olaf: "De onverschillige kracht van de natuur, de arrogantie van de mens jegens diezelfde natuur en de eindeloze behoefte aan verplaatsingen, met de enorme gevolgen daarvan, zijn het thema van deze serie."

Erwin Olaf (1959) has gained international renown and is one of the most important photographers of the moment. His work often focuses on the complexity of human beings and he tackles subjects like sexuality and activism head on. The work *Auf dem See*, seen in *Inside the outside*, is part of Olaf's most recent series *Im Wald* - his first series to cast nature in the leading role. People, however, are unmistakably present. Or indeed, their relationship to nature forms the crux and is set against a backdrop of impressive and overwhelming natural beauty. *Im Wald* is also an explicit commentary on travel and the impact mass tourism has on nature. Olaf: "In 2021 I was invited, for an exhibition, to travel with several forest rangers around the nature areas surrounding Munich. I was struck and emotionally distraught by the realisation that humans have been exploiting nature for a long time, without considering the consequences for nature and ourselves. Also the never-ending growth of the number of travelling people - whether through war, for holidays or for work - worries me." The way in which Olaf presents the impressive forests is reminiscent of the work of Caspar David Friedrich, who contrasted the insignificant individual against an omnipotent nature. Olaf: "The indifference of nature's force, the arrogance of humanity towards it and the endless need to travel, resulting in serious consequences, are the themes of this series."

www.erwinolaf.com

15. Daan Paans

Daan Paans (1985) bestudeert hoe beeldvorming werkt en hoe zich dat ontwikkeld heeft. Zo probeert hij inzichtelijk te maken hoe onze blik op de wereld is gekneet en gevormd. Het begrip tijd speelt een belangrijke rol in zijn projecten en spitst zich toe op de menselijk neiging om tijd verankelrijk te verklaren maar ook onder bedwang te krijgen. De werken die Paans toont in *Inside the outside* komen uit de serie *The Killing of the Tree Spirit* en onderzoeken de breuk tussen de natuur en de menselijke cultuur. Paans experimenteert met onderzoeksmethoden uit de biologie en voorspelt met een soort supercomputer de toekomstige vorm van cultuuruitingen. Voor het onderzoek naar de bomen in

dit project werkte hij met specifieke belichtingsmethoden en gebruikte hij een technische camera, waarmee en waardoor het uiteindelijke beeld refereert aan de romantische schilderkunst. Deze stijl van natuurrepresentatie komt ook terug in de hedendaagse gamecultuur; de natuur krijgt in games ook vaak een mythisch en bovennatuurlijk karakter. Paans voegt digitale 3D modellen samen in een programma waarmee hij vervolgens het niet bestaande object digitaal kan belichten. Hierdoor ontstaat een schijnbare tactiliteit van een object dat fysiek niet bestaat.

Daan Paans (1985) studies how imagery work and how these workings developed. He aims to gain insight into how our view of the world is shaped and moulded. Time is an important factor in his projects, in particular the human tendency to see time as fleeting and yet also to try to control time. The works on show in *Inside the outside* come from Paans' series *The Killing of the Tree Spirit*. This series examines the faultline between nature and human culture. The artist experiments with research methods from the discipline of biology, and with a kind of super-computer he predicts the future shape of cultural expressions. In researching trees for this project, he employed specific lighting technology and a highly technical camera, which ultimately created an image that references the Romantic painting movement. This style of representing nature can also be

found in contemporary gaming, where nature is often imbued with a mythical and supernatural quality. Paans combines digital 3D models in a programme with which he can then illuminate the invented object in a specific way, giving the virtual object an illusion of tactility.

www.daanpaans.nl

16. Jaap Scheeren

Flipping The Bird is een (dia)film van Jaap Scheeren (1979) die volledig opgebouwd is uit foto's en de rol en plek van de mens in de natuur bevroegt. De diafilm vertelt het verhaal van een vrouw die opnieuw contact wil maken met de natuur en speelt zich af in een Hollands duinlandschap met de continue dreiging van het water. Tijdens haar vele wandelingen wordt ze langzaam verliefd op het landschap en de flora en fauna. Hoe de natuur reageert en acteert, wordt duidelijk door honderden foto's en een monoloog waarin een kalme en intieme stem ons toespreekt, afgewisseld met een haast panische tone of voice. In de sensuele beelden van Scheeren zien we een rauwe en onversneden liefde voor de natuur verbeeld door innig verstrengelde bomen en donkere gaten. Maar ook

de directe reactie van de natuur op de mens is in zijn werk aanwezig, bijvoorbeeld in takken en dieren met een opgestoken middelvinger. Scheeren: "Ik zou willen dat we ons meer bewust worden van onze positie ten opzichte van de natuur. Centrale vraag daarbij is natuurlijk hoe we weer een vanzelfsprekend onderdeel van de natuur worden."

Flipping The Bird is a film of slides by Jaap Scheeren (1979) entirely constructed from photographs, and it questions the role and place of humans in nature. The

slides tell the story of a woman who wants to reconnect with nature and is set in a Dutch dune landscape, constantly threatened by rising sea levels. During her many wanderings, she slowly falls in love with the landscape and the flora and fauna of the dunes. Nature's response becomes clear through hundreds of photos and a monologue spoken alternately in a calm, intimate voice and in an almost panic-stricken tone of voice. In Scheeren's sensual images, we see a raw and unadulterated love of nature expressed through tightly entwined trees and dark holes. Nature's more immediate and real response to the presence of humans is also in evidence, for example in the branches and animals with upturned middle fingers. Scheeren: "I would like us to be more aware of our position in relation to nature. The central question, of course, is how can we become a more natural part of nature again."

www.jaapscheeren.myportfolio.com

17. Richard Tepe

Richard Tepe (1864-1952) was een van de eerste natuurfotografen in Nederland. Zijn foto's werden gepubliceerd in de boeken van bijvoorbeeld Jac. P. Thijssen en Rinke Tolman. Zo leverde Tepe een belangrijke bijdrage aan de opkomst van de natuurbescherming in Nederland. Tepe kwam in 1910 in Apeldoorn wonen en zou in Apeldoorn blijven wonen tot zijn dood in 1952. Vanwege de compositorische en esthetische kwaliteit wordt het werk van Tepe inmiddels hoog gewaardeerd. De bekende fotograaf en verzamelaar Willem Diepraam 'ontdekte' Tepe al in de jaren zeventig en kocht een groot aantal glasnegatieven van zijn hand. Die collectie deed Diepraam later over aan het Rijksmuseum.

Inmiddels is deze collectie ondergebracht in het Nederlands Fotomuseum en ook online te bekijken. Tepe krijgt pas de laatste jaren de aandacht die hij verdient, onder meer door Christiane Kühlmann's boek *Richard Tepe. Photography of nature in the Netherlands 1900-1940* (Rijksmuseum Amsterdam 2007) en door zijn prominente rol in de tentoonstelling *Jacht met de camera. Pioniers van de Nederlandse natuurfotografie* in het Nederlands Fotomuseum in 2016. Onlangs heeft Tepe een plek gekregen in de 'Eregalerij van de Nederlandse fotografie' in het Nederlands Fotomuseum.

Richard Tepe (1864-1952) was one of the first nature photographers in the Netherlands. His photographs were published in books by conservationists like Jac. P. Thijssen and Rinke Tolman. With his pictures, Tepe contributed tremendously to the rise of nature conservation in the Netherlands. He came to live in Apeldoorn in 1910 and lived here until his death in 1952. His work has come to be highly valued for its compositional and aesthetic quality. Well-known photographer and collector Willem Diepraam had already 'discovered' Tepe in the 1970s and purchased a great number of his glass plate negatives. Diepraam later bequeathed that collection to the Rijksmuseum in Amsterdam. Since then, the collection has been transferred to the National Museum of Photography and can be viewed online. Only in the last few years has Tepe received the attention he deserves, thanks partly to Christiane Kühlmann's book *Richard Tepe. Photography of nature in the Netherlands 1900-1940* (Rijksmuseum Amsterdam, 2007) and by way of his prominent role in the exhibition *Jacht met de camera. Pioniers van de Nederlandse natuurfotografie* (Hunting with the camera. Pioneers in Dutch nature photography) in the National Museum of Photography in 2016. Tepe has recently been given a place in the 'Gallery of Honour of Dutch Photography' in this museum.

www.collectie.nederlandsfotomuseum.nl

www.nederlandsfotomuseum.nl/jacht-met-de-camera

18. Jacquie Maria Wessels

Jacquie Maria Wessels (1959) gebruikt fotografie niet alleen om iets vast te leggen, maar ook om een beeld te maken van iets dat er nog niet is of er zou kunnen zijn geweest. *Inside the outside* toont Wessel's *Memory Master*, een installatie en serie met een beginpunt in 1988 en dat nog altijd doorloopt. *Memory Master* staat voor de herinneringen aan plekken waar je geweest zou kunnen zijn. Het zijn vooral foto's van landschappen of stadsgezichten die eigenlijk niets specifiek in herinnering brengen, maar vanuit herinneringen een beeld voortbrengen; een soort 'after image'. Hoewel de geografisch context onduidelijk is, maakt Wessels haar foto's tijdens haar reizen en dichterbij huis. De installatie bestaat uit een selectie foto's, gemaakt met een analoge

35mm camera, die zich concentreert op bomen. De details zijn nauwelijks te zien, maar toch ademt elke foto een geheel eigen sfeer. Wessels werk speelt met het idee dat de herinnering kan worden gevangen door bomen, als getuigen van wat er plaats heeft gevonden. Doordat de foto's zijn afgedrukt op grote, zijdeachtige stoffen, wordt het voorbijgaande en fragiele karakter van de werken benadrukt. Ook de wind van de ventilatoren draagt daaraan bij; een herinnering in beweging.

Jacquie Maria Wessels (1959) uses photography not just to document something, but also to create images of things that may once have existed or do not yet exist. *Inside the outside* is exhibiting Wessel's *Memory Master*, an installation and series started in 1988 that continues to this day. *Memory Master* stands for the memories of places you might have been. They are mainly photos of landscapes and cityscapes that do not actually recall any specific memories, but use memories to build an image, or a kind of 'after-image'. The geographic context is unclear, but Wessels takes photographs while travelling and when closer to home. The installation includes a selection of photos made with a 35mm analogue camera and focuses on trees. It is difficult to really see the details, and yet each

photograph emanates a unique feeling. The artist is playing with the idea that memories can be captured through trees, as witnesses to what has taken place. The transient and fragile quality of the subject is accentuated by the material on which the photos are printed: large, silky fabrics, flowing to the wind of the fans. Memories in motion.

www.jacquiemariawessels.nl

Ellen Kooi, *Apeldoorn - Ugchelen - Oranje mannen*, 2022, uit fotoserie *Berg en Bos*, mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds

CODA MUSEUM
coda-apeldoorn.nl/theoutside